

Razumijevanje filozofa i filozofije prema Platonovom dijalogu Gozba

Šojić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:152772>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

LUCIJA ŠOJIĆ

**RAZUMIJEVANJE FILOZOFA I FILOZOFIJE
PREMA PLATONOVOM DIJALOGU GOZBA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA FILOZOFIJU I KULTUROLOGIJU

LUCIJA ŠOJIĆ

**RAZUMIJEVANJE FILOZOFA I FILOZOFIJE
PREMA PLATONOVOM DIJALOGU GOZBA**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR: prof. dr. sc. Ivo Džinić

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	2.
2. Platon i njegov dijalog Gozba.....	3.
2.1. Sokratov govor i rasprava sa sveticom Diotimom	7.
3. Poimanje ljubavi u Platonovoj Gozbi.....	10.
3.1. Georgy Vlastos i njegov pogled na Platona.....	11.
3.2. Interpretacija Gozbe i njena posebnost prema Berislavu Podrugu.....	16.
3.3. Ljubav i ljepota	20.
3.4. Sebstvo i ljubav.....	23.
4. Zaključak.....	29.
5. Bibliografija.....	30.

Sažetak

Ovaj rad bavi se Platonovim dijalogom *Gozba* koji je kroz povijest predstavljen kao sam vrhunac njegove filozofske misli. Glavni fokus Platonovog dijaloga bio je na poimanje ljubavi, ljepote i na prirodu sebstva. Jedan od glavnih rezultata je blizak odnos između Platonove teorije ideja i njegovog razumijevanja ljubavi. Platon tvrdi da je ljubav potraga za duhovnom istinom i čistoćom koja uzdiže materijalni svijet na duhovnu razinu. Da ljubav prema sebi treba biti usmjerena na temeljitu svijest o sebi i svojoj povezanosti s duhovnim, isto tako spoznajemo kroz raspravu u ovom dijalogu.

Summary

This paper deals with Plato's dialogue *The Feast*, which throughout history has been presented as the pinnacle of his philosophical thought. The main focus of Plato's dialogue was on the concept of love, beauty and the nature of the self. One of the main results is the close relationship between Plato's theory of ideas and his understanding of love. Plato claims that love is a search for spiritual truth and purity that elevates the material world to a spiritual level. That self-love should be focused on a thorough awareness of oneself and one's connection with the spiritual, we also learn through the discussion in this dialogue.

Ključne riječi: Platon, gozba, dijalog, dobro, duša, ljepota, ljubav, sebstvo.

1. Uvod

Kroz filozofsku tradiciju Grčke antike, Platon se ističe kao jedan od najutjecajnijih mislilaca u povijesti čovječanstva. Teme kao što su ljubav, istina, pravda i društveno uređenje postavile su temelje za zapadnu filozofiju. Platonov dijalog *Gozba* predstavlja sam vrhunac njegove filozofske misli već samim fokusom na poimanje ljubavi, ljepote i prirode sebstva. U ovom radu predstavljamo Platonovu viziju ljepote u dijalogu *Gozba*, u kojem Platon kroz raspravu nekoliko protagonista pruža duboku refleksiju o različitim aspektima ljubavi. Među sudionicima gozbe nalaze se i dva značajna filozofa, Sokrat i Diotima, čiji dijalog uzdiže raspravu na visoku filozofsku razinu. Prema njihovoj raspravi predstavlja se Sokratova ključna ulogu u raspravi, razumijevanje prirode ljubavi i Erosa kroz razgovor s drugim sudionicima rasprave; dok Diotima predstavlja Sokratovu suprotnost. Kroz Sokratove i Diotimine različite pristupe i perspektive istražen je njihov doprinos raspravi o ljubavi u Platonovom djelu *Gozba*. Glavni cilj ovoga rada jest spoznati Platonovo razumijevanje filozofije i filozofa u ovome dijalogu. Njegova filozofija temelji se na traženju istine i razumijevanju suštine stvari. *Gozba* nam pruža dublju uvid u Platonovu misao te njegov doprinos filozofiji. Njegova koncepcija ljubavi duboko je ukorijenjena u njegovoj teoriji ideja ili formi gdje se ljubav smatra mostom između njih. Također ću spomenuti i Platonovo poimanje sebstva, odnosno kako se ono reflektira i tumači u samom dijalogu. Kroz ovaj rad glavni cilj bio je istražiti sve varijante Platonovog poimanja ljubavi u dijalogu *Gozba*, a na kraju rada dan je zaključak.

2. Platon i njegov dijalog *Gozba*

Jedan od najvažnijih i najutjecajnijih filozofa u povijesti bio je Platon (427. – 347. pr. Kr.). Uz šest dodatnih tekstova koji su mu pripisani, pojedini znanstvenici govore kako 34 dijaloga i 13 pisama koje je napisao nisu izvorni.¹ Unatoč tome što pokazuju kako je Platon bio izvrstan filozof, njegovi spisi svakako pokazuju kako je bio i izvrstan znanstvenik, te obrazovan teolog.² Zbog svoje velike književne vrijednosti, Platon se svrstava među najveće pisce. Sama tematika ovih radova pokriva sve aspekte ljudske djelatnosti.³ Kod Platona riječ "filozofija" dobiva novo značenje, označavajući posebnu djelatnost koja filozofe izdvaja od ostalih mislilaca njihovog razdoblja i definira filozofiju kao zasebno akademsko područje.⁴ Odnosno, po *Gozbinom* mišljenju, filozofija sama po sebi nije mudrost nego je ona način življenja i govora koji je pod utjecajem ideje mudrosti.⁵

Za književnu formu dijaloga, zaslužan je Platon, koji se i dan danas smatra autorom najizvršnijih intelektualnih dijaloga.⁶ Nesporno je kako je *Gozba* jedan od Platonovih najznačajnijih i najpoznatijih djela.⁷ Uz koncepte ljubavi i ljepote povezuju se koncepti dobrote, te mudrosti koje Platon iznosi u *Gozbi*. Navedeni koncepti ukazuju na to kako čovjekova težnja za samousavršavanjem i rastom dovodi do njegove konačne spoznaje sebe kao cjelovitog i prosvijetljenog bića.⁸ Dijalog *Gozba* nam predstavlja temeljne ideje helenske estetike, a istodobno izražava dubinu tradicionalne grčke etike.⁹ "Kao takva, imala je neizmjeran utjecaj na brojne kasnije mislioce i stvaraoce još od antičkih vremena, a naročito na one iz razdoblja renesanse".¹⁰ Za razliku od slavlja mnoštva, gdje je odsutnost dostojanstvenije i sabranije zabave popraćena bukom, žamorom i slično, festival govora simpozija okuplja malu grupu ljudi kako bi razgovarali jedni s drugima. Sokrat izbjegava prvi dio Agatonove proslave vjerojatno velikim dijelom zbog

¹ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

² *Isto*

³ *Isto*

⁴ Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 66

⁵ Ado, Pjer, *Što je antička filozofija?* u: Fedon: Beograd, str: 73

⁶ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁷ *Isto*

⁸ *Isto*

⁹ *Isto*

¹⁰ *Isto*

simpozija.¹¹ Svaka obrazovana i slobodna osoba trebala je dobro govoriti; bila je to jedna od njihovih najistaknutijih vrлина.¹² Platon traga za metodama, temama i tehnikama za prevladavanje života, kao i rješenjima za hitna pitanja koja su prevladavala u njegovo vrijeme, kao što je sofistika.¹³ On suprotstavlja elemente i dodaje jasne naglaske kako bi proizveo nešto novo. Istodobno, Sokrat predstavlja Platonovo shvaćanje onoga što bi istinski filozof trebao činiti.¹⁴ U svakom slučaju *Gozba* jasno pokazuje da je ljubavnik filozof, odnosno da je filozof ljubavnik.¹⁵ *Gozbin* koncept filozofa bit će ključan za razvoj filozofije u cjelini.¹⁶ Filozof se bitno razlikuje od mudraca prema Platonu, drugim riječima, filozof se po ničemu ne razlikuje od obične osobe.¹⁷

U filozofskoj tradiciji *Gozba* je ključno djelo, Platon se u ovoj knjizi suprotstavio ideji da se ljubav temelji na požudi i seksualnom ispunjenju. No, iako se za svaki govor može smatrati da nas približava istini, mnogi od njih iznose važne točke što se tiče ljubavi. Ljubav je, prema Sokratu, duh koji pomaže u razumijevanju temeljne prirode stvarnosti, ili formi. Dok je, prema Platonovom argumentu u razgovoru sa Sokratom, najviša ljubav – filozofska ljubav prema istini – odnosno, ona koja je utjelovljena u formama; ona je zapravo konačna ljubav. Filozof se može prepoznati po njegovoj ljubavi prema istini, to je ono što se naziva "platonska ljubav", odnosno, oblik ljubavi koji spaja duše s istinom. *Gozba* je jedan od Platonovih filozofskih dijaloga koji je najljepši i lako razumljiv. Također je jedno od najznačajnijih djela o ljubavi, ono baca svjetlo na Platonov filozofski okvir.¹⁸

Platonova *Gozba* također izvrsno spaja crte filozofa, logičara, humanista, dramaturga, humorista, ali što je najvažnije, elegantnog helenskog aristokrata, kako po vlastitom rođenju, tako i po prirodi. Autor koji se pokazuje kao majstor pisanja zrači snagom vlastite osobnosti.¹⁹ Dok s druge strane, zadivljen je iznesenim idejama jer one osvjetljavaju put spoznaje koji nitko drugi ne može tako lako razjasniti.²⁰ Njegov Eros je prikaz kreativne snage koja proizlazi kako iz

¹¹ Podrug, Berislav, *Platonov Simpozij*: Hrvatski studiji, Zagreb, str: 55

¹² *Isto*

¹³ Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 69

¹⁴ *Isto*

¹⁵ White, F. C. *Love and Beauty in Plato's Symposium* str: 152

¹⁶ Ado, Pjer, *Što je antička filozofija?* u: Fedon: Beograd, str: 76

¹⁷ *Isto*

¹⁸ Whelan, Edward, *Plato's Symposium: Love and Philosophy*, u: Classical Wisdom

¹⁹ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

²⁰ *Isto*

najsnažnije ljudske emocije, ljubavi, tako i čežnje za ljepotom i prosvjetljenjem. Prolazimo kroz faze znanja i pročišćavanja zahvaljujući ovoj moći u beskrajnoj želji za stvaranjem.²¹

Poznati filozof Sokrat, koji je poslužio kao inspiracija Platonu, služi kao glavni lik dijaloga.²² Možemo vidjeti kako Platon sa svojim dijalozima pokušava prikazati Sokrata u procesu integracije same filozofije u Atenu.²³ Stoljećima su se znanstvenici trudili razumjeti razliku Sokratovih i Platonovih ideja kako su predstavljene u Platonovim dijalozima.²⁴ Jedan od mnogih Platonovih ciljeva bio je zaključiti svoju sliku Sokrata predstavljajući ga u bezbrižnom i radosnom stanju, te opovrgnuti optužbu da je Sokrat bio zli duh zloglasnog Alkibijada koristeći Alkibijadove vlastite riječi.²⁵ Djelo *Gozba* dobilo je ime po kulturnoj i društvenoj praksi koja je uključivala okupljanje nakon gozbe gdje bi muškarci slušali glazbu, pili, te se opuštali. Uvijek je bilo puno duhovitih priča i rasprava, a gosti bi konzumirali prekomjerne količine alkohola, te izgovarali stvari koje nikada ne bi rekli.²⁶ Rasprava sa gozbe prikazuje događaje koji su se dogodili 385. pr. Kr. U knjizi je prisutno sedam govornika koji se temelje na povijesnim ličnostima.²⁷ Za razumijevanje filozofskih argumenata koje je iznio Platon, ključno je razumjeti likove u raspravi. Sokrat je bio prijatelj s Fedrom, aristokratom iz Atene. Eriksimah je bio liječnik, dok je Pauzanija bio pravnik. Aristofan, poznati humoristički pisac, također je bio prisutan za vrijeme gozbe.²⁸ Domaćin gozbe bio je tragični dramatičar Agaton. Atenski političar Alkibijad također je prisutan kao i Sokrat, a svaki od njih nudi jedinstvenu interpretaciju ljubavi.²⁹

Kao i svi Platonovi dijalozi, *Gozba* je uglavnom sastavljena od monologa, no niti jedan govor u *Gozbi* ne prikazuje Platonovo viđenje Erosa.³⁰ Na samom uvodnom djelu u *Gozbi* možemo uočiti sređenoga Sokrata i njegov kratki dijalog sa Aristodemom.³¹ Sokrat u dijalogu *Gozba* upućuje se kako u tajne filozofske erotike tako i nauke o lijepome; no također on na temelju

²¹ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

²² Whelan, Edward, *Plato's Symposium: Love and Philosophy*, u: Classical Wisdom

²³ Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 59

²⁴ Whelan, Edward, *Plato's Symposium: Love and Philosophy*, u: Classical Wisdom

²⁵ Guthrie, W. K. C., *Povijest grčke filozofije: Platon čovjek i njegovi dijalozi ranije doba*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 357

²⁶ Whelan, Edward, *Plato's Symposium: Love and Philosophy*, u: Classical Wisdom

²⁷ Isto

²⁸ Isto

²⁹ Isto

³⁰ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

³¹ Đurić N., Miloš, *Platon: Gozba*, u: BIGZ: Beograd, str: 36

ispitnog razgovora uči kako se treba ponašati u argumentiranju.³² Sokrat kasni na proslavu jer je bio zaokupljen mislima. Agaton od svakog svog posjetitelja traži govor u slavu ljubavi. Fedar započinje, on koristi poeziju kako bi podržao svoju tvrdnju da je ljubav prva među bogovima te potiče dobrotu i odličnost u čovječanstvu.³³ Odnosno, govori kako je Eros veliki bog koji se unatoč svom porijeklu smatra čudnim kako ljudima tako i bogovima. Kao dokaz navodi: „Erotovih roditelja niti ima niti ih iko spominje, bilo prozaičar bilo pesnik, nego Hesiod kaže da je najpre nastao Haos". On kaže, dakle, da je posle Haosa nastalo ovo dvoje: Zemlja i Erot."³⁴ Također možemo vidjeti kako ptice u Aristofanovoj komediji pjevaju o Erosu i tvrde da su samo njegovim spajanjem dviju stvari nastali nebo, more, zemlja i svi divni bogovi.³⁵

Niži oblik ljubavi, onaj usmjeren na želju i seksualno ispunjenje, tvrdio je, da također postoji.³⁶ Zatim postoji oblik nebeske ljubavi kada ljubavnik prenosi vrlinu i znanje voljenoj osobi. Nakon Fedra je slijedio liječnik Eriksimah koji je rekao da je ljubav ravnoteža i umjerenost.³⁷ Agaton je sljedeći govornik i on je održao dugačak govor u kojem je tvrdio da je ljubav najnoviji bog. Prema Agatonu, predmet ljubavi je ništa manje od ljepote. Sljedeći je bio Sokrat koji je raspravljao protiv Agatona, govoreći kako je Agaton pomiješao predmet ljubavi s njegovim pravim karakterom.³⁸ Ovdje mladi Sokrat jasno vidi što stariji Sokrat stalno želi u svom ispitnom dijalogu – Platon prikazuje starijeg Sokrata u jednom takvom ispitnom razgovoru s Agatonom u *Gozbi*.³⁹ Zatim je Sokrat ispričao priču gdje je jednom sreo pametnu ženu po imenu Diotima⁴⁰

2.1. Sokratov govor i rasprava sa sveticom Diotimom

Diotima je bila svetica iz Mantineje u Arkadiji, te je bila zaslužna za podučavanje Sokrata o ljubavnim stvarima. Sokrat u svom govoru prepričava kako je Diotima odbacila njegovu tvrdnju

³² Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 61

³³ Whelan, Edward, *Plato's Symposium: Love and Philosophy*, u: Classical Wisdom

³⁴ Đurić N., Miloš, *Platon: Gozba*, u: BIGZ: Beograd, str: 41

³⁵ Guthrie, W. K. C., *Povijest grčke filozofije: Platon čovjek i njegovi dijalozi ranije doba*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 358

³⁶ Whelan, Edward, *Plato's Symposium: Love and Philosophy*, u: Classical Wisdom

³⁷ *Isto*

³⁸ *Isto*

³⁹ Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 62

⁴⁰ Whelan, Edward, *Plato's Symposium: Love and Philosophy*, u: Classical Wisdom

da je Eros lijep i dobar bog.⁴¹ U dijalogu Sokrat i Diotima raspravljaju o Erosu, iznose tvrdnje da li je Eros ružan i zao, te Diotima odbacuje tvrdnju da je Eros bog jer bi bogovi trebali biti sretni i lijepi, dok Sokrat priznaje kako Eros zbog svog nedostatka ljepote, a i dobrote žudi za time.⁴² U svakom pogledu Eros je posrednik između dobrog i zlog, mudroga i glupoga, lijepog i ružnog, dobrog i lošeg, te između smrtnog i vječnog.⁴³ Za razliku od ljudi, bogovi su mudri jer oni raspolazu znanjem, te unatoč tome nemaju potrebu za filozofiranjem.⁴⁴ Čak i kada se netko drugi predstavi mudrim, niti jedan bog nema potrebu postati mudrim jer ne filozofira.⁴⁵ Također u razgovoru možemo vidjeti kako Sokrat Erosa definira kao sredinu između smrtnog i besmrtnog, te da ima moć objasniti i donijeti bogovima kako ono što dolazi od ljudi, tako i ono što ljudima donose bogovi, odnosno Eros je taj koji ispunjava prostor između bogova i ljudi.⁴⁶ Odnosno, s obzirom da se Eros nalazi između smrtnih i besmrtnih, Diotima kaže kako je on kozmološki povezan sam sa sobom. Također navodi kako se upravo preko Erosa vrši odnos između bogova i ljudi, dok se onaj koji se pronalazi u takvim stvarima naziva se demonskim čovjekom.⁴⁷

Eros je ljubav prema ljepoti, a budući da ona po prirodi leži u središtu neznanja i mudrosti, besmrtnosti i smrtnosti, Eros je po svojem značaju filozof. No, filozof se može polako približavati mudrosti, čak i ako ju nikada neće u potpunosti shvatiti.⁴⁸ Bogovi su već mudri sami po sebi, stoga ne moraju to tražiti.⁴⁹ Prema tome, ljudi koji nisu posve bez znanja, čeznu za znanjem poput ljubavnika za lijepim tijelom.⁵⁰ Lik filozofa, koji više nije čovjek koji gotovo sva svoja znanja dobiva od sofista, nego netko tko je istovremeno svjestan svog nedostatka, ali i želje koja postoji u njemu i usmjerava ga prema lijepom i dobrom; također se izjednačava s likom Erosa u *Gozbi* s obzirom na njegov preobraćaj od boga do *daimona*.⁵¹ Filozofija za Platona postaje erotike jer je

⁴¹ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁴² *Isto*

⁴³ Guthrie, W. K. C., *Povijest grčke filozofije: Platon čovjek i njegovi dijalozi ranije doba*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 362

⁴⁴ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁴⁵ Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 65

⁴⁶ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁴⁷ Đurić N., Miloš, *Platon: Gozba*, u: BIGZ: Beograd, str: 72

⁴⁸ Ado, Pjer, *Što je antička filozofija?* u: Fedon: Beograd, str: 73

⁴⁹ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁵⁰ Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 65-66

⁵¹ Ado, Pjer, *Što je antička filozofija?* u: Fedon: Beograd, str: 74-75

Eros zbog svoje majke Penije siromašan, no od oca Porosa naslijedio je nagon za dobrim i lijepim.⁵²

Neznanje sebe smatra dovoljnim i ne traži ono što smatra nepotrebnim. Eros stoga pripada samo onima koji spadaju negdje između.⁵³ Kao rezultat toga, oni koji nisu posve neuki žele znanje na isti način na koji ljubavnici žude za lijepim tijelom. Platon na filozofiju gleda kao na erotiku. Upravo zbog razloga jer je Erosova majka Penija izazvala je u njemu siromaštvo, dok mu je otac Poros dao želju za dobrom i ljepotom.⁵⁴ Diotima nastavlja govoreći da (suprotno onome što Aristofan tvrdi u svojoj parodiji antropogenetskog mita) nema ljubavi ni za polovicu ni za cjelinu ako skupa ne čine neko dobro jer ako im daje nadu za nešto pozitivno, pojedinci bi spremni odsjeći čak i vlastiti ud.⁵⁵

Ljubav može imati mnogo različitih oblika. Svi izrazi ljubavi su u konačnici ljubav prema dobru i zadovoljstvu. Neki ljude vole skupljati novac, neki uživaju u natjecanju u gimnastici, drugi uživaju u održavanju izvrsnog zdravlja, dok treći uživaju u stvaranju.⁵⁶ Ljudi vole samo ono što je izvrsno i što mogu zauvijek zadržati, pa samim time tako i ljubav teži svojoj vječnosti. Naša priroda želi rađati, ali to želi činiti u lijepim stvarima, a ne u stvarima koje bi mogle biti uvredljive ili ružne.⁵⁷ Eros je stvaranje ljepote, a ne samo njezino posjedovanje. Svi ljudi teže imati djecu jer je to jedini način da smrtni imaju udjela u besmrtnom. Životinje također pokazuju takvu sklonost.⁵⁸ Najbolji način da što dulje sudjeluju u svojoj besmrtnosti, poput ljudi, je da ostave svoje potomstvo.⁵⁹ Međutim, za razliku od životinje, ljudi mogu rađati kako tjelesno tako i duhovno. Iz tih razloga mnogi ljudi imaju snažnu želju proizvesti dobro poznata i trajna djela. Pjesnici, filozofi, umjetnici, zakonodavci i državnici roditelji su takve djece.⁶⁰ Diotima tvrdi da je svatko sposoban sam postići taj stupanj razumijevanja ljubavi, ali on je jednostavno samo priprema Erosovim

⁵² Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 65-66

⁵³ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁵⁴ Erler, Michael, *Platon*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 66

⁵⁵ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁵⁶ *Isto*

⁵⁷ *Isto*

⁵⁸ *Isto*

⁵⁹ *Isto*

⁶⁰ *Isto*

misterijima.⁶¹ Eros je prikaz potrebe i želje za stvaranjem koja čovjeka tjera prema spoznaji. Ova ruta počinje u području osjetila, te se postupno kreće prema gore dok ne dosegne sferu ideja.⁶²

Ljubav prema lijepim tijelima čini početnu fazu, odnosno ona spada u prvi stupanj. Ovdje je važno razumjeti da ljepota nije materijalna, te da tijela nisu sama po sebi lijepa nego da ona sudjeluju u ljepoti pomoću simetrije i proporcije.⁶³ Ljubav prema ljepoti duše spada u drugi stupanj. Ona se smatra superiornijom od same fizičke ljepote budući da će nečija divna duša nadjačati sve moguće fizičke mane.⁶⁴ Ovdje se treba shvatiti kako je duša privlačna zbog moralnih načela i djela, te da je potreban razvoj vrline. Upravo zbog toga ljudi doživljavaju ljepotu u svom poslu i svojim odgovornostima.⁶⁵ Također se treba shvatiti da u usporedbi s njima, fizička ljepota blijedi. Ljubav prema mudrosti je treći stupanj. Sve proizlazi iz strasti osobne spoznaje, uključujući poeziju, umjetnost, znanost i teologiju.⁶⁶ Budući da svaka od njih imaju istu bit, treba biti jasno kako su one samo različiti iskazi vječnih i nepromjenjivih ideja. Onaj koji to uspije razaznati, konačno će vidjeti nešto što je samo po sebi predivno pomoću učenja postupnog prepoznavanja i izražavanja ljepote ideja.⁶⁷ Čovjek tako može, a i treba napredovati u svojoj spoznaji ideja, budući da je to najbolji način na koji će duhovno rasti. Taj put spoznaje ideja vodi sve od osjetilne pa do prave filozofske ljubavi koja označava najveći stupanj kako moralnosti, tako i same spoznaje i stvaralaštva.⁶⁸ Svaki bi čovjek trebao poštovati Erosa i njegovati ljubavnu umjetnost zbog njegovog položaja i snage koja vodi čovjeka ne samo do vrhunca duhovne spoznaje, nego do poboljšanja svijeta i društva u cjelini.⁶⁹

Što se tiče Sokrata, on je otkrio da je ljubav duh koji nam omogućuje da ispunimo svoje potrebe i težnje. To je duh ili *daimon* koji djeluje kao posrednik između bogova i ljudi; razmnožava se rađajući nova bića ili nove pojmove. Sokrat je vjerovao da forme iz vječnog carstva služe kao temelj za svijet osjetila.⁷⁰ Ljubav je stoga poriv ili energija koja nosi samu ljudsku dušu do

⁶¹ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁶² Isto

⁶³ Isto

⁶⁴ Isto

⁶⁵ Isto

⁶⁶ Isto

⁶⁷ Isto

⁶⁸ Isto

⁶⁹ Isto

⁷⁰ Isto

razumijevanja formi. Forme (također poznate kao 'ideje' u nekim prijevodima) bile su bit stvari iz kojih je proizlazilo ono što vjerujemo da je stvarnost.⁷¹ Jedan od najznačajnijih oblika bio je oblik ljepote, a prema Sokratu, ljubav bi nekoga mogla navesti da promišlja o njoj. Pokazao je kako ljubav može pomoći ljudskom intelektu da se uzdigne u više, vječno carstvo koje se razlikuje od prolaznog svijeta osjetila.⁷²

3. Poimanje ljubavi u Platonovoj *Gozbi*

Svatko tko želi razmatrati pojam ljubavi s filozofskoga stajališta najprije mora razmotriti pitanja koja su inicijalno pokrenuta u Platonovoj *Gozbi*. Rasprava je jedinstvena u najmanje dva aspekta; prvo – nitko drugi nikada nije učinio ništa slično u smislu podvrgavanja pretpostavki grčkog seksualnog morala, vrsti strogog ispitivanja u koje se upušta Sokrat.⁷³ Unatoč tome, Diotimin govor proizveo je kako novu filozofiju ljubavi, tako i njen novi ideal. Dijalog bilježi oštrouman narativ koji se odvijao na večeri na kojoj je Sokrat bio gost. Većina onih koji govore pred Sokratom dijeli ono što Jeffrey Henderson⁷⁴ naziva tradicionalnom grčkom sklonošću da želju za spolnim odnosom uzdigne iznad njenih specifičnih objekata. Međusobno se natječu da hvale ljepotu i dobrotu ljubavi, odnosno eros, koju smatraju bogom.⁷⁵ Čak i pravnik Pauzanija, koji pažljivo pravi razliku između plemenite i niske ljubavi, tvrdi da je uvijek časno pokoriti se ljubavniku da se postigne izvrsnost; čak i ako se ljubavnik pokaže zlim, prevarenome to onda ide na čast.⁷⁶ Sokrat se protivi ovom vrlo uobičajenom mišljenju da seksualna ljubav ima fundamentalnu vrijednost izjavljujući da ljubav nije lijepa niti dobra (ovdje se ne implicira niti da je ružna ili zla). Sokrat tvrdi da, budući da je ljubav želja da se dobije ono što je lijepo, ona ne može biti lijepa jer čovjek ne može željeti ono što već posjeduje.⁷⁷ Zadnji redak Sokratovog prepričavanja Diotiminog govora, „ljudska priroda ne može naći boljeg pomoćnika od ljubavi”, još jednom naglašava da ljubav nije sama po sebi dobra, već je ona samo sredstvo za stjecanje

⁷¹ Grgić, Jerko, *Platon – Gozba ili o ljubavi*, u: Nova Akropola: Zagreb, broj 53

⁷² *Isto*

⁷³ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 285

⁷⁴ Jeffrey Henderson je profesor grčkog jezika i književnosti

⁷⁵ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 285

⁷⁶ *Isto*

⁷⁷ *Isto*

stvari koje su same po sebi dobre. Također nas Sokrat na samom kraju savjetuje kako bi svaki čovjek trebao poštovati Erosa jer ga i on sam poštuje i njeguje.⁷⁸

Ovaj tekst odnosi se na sve, uključujući i samog Sokrata. Baš kako je Sokrat iznenadio Agatona tvrdnjom da ljubav nije lijepa, Diotima zbunjuje Sokrata tvrdnjom da je „cilj ljubavi je razmnožavanje i rađanje u prisutnosti ljepote”.⁷⁹ Čini se da ona želi reći kako nije dovoljno za filozofa ili ljubitelja mudrosti da samo pomaže u rađanju ideja u drugima djelujući kao babica, sama neplodna (s kojom se Sokrat ponekad uspoređivao) i testirajući ideje na ispravnost.⁸⁰ Pravi ljubitelj mudrosti mora biti u stanju sam zamisliti. Diotima kaže da nije sigurna da Sokrat može shvatiti novu ljubavnu priču koju predstavlja u posljednjem dijelu govora.⁸¹ Čini se kako je ovo Platonov način da naznači radikalnu promjenu u onome što dolazi nakon relativno jednostavnog pokušaja definiranja ljubavi identificiranjem komponente zajedničke svim vrstama ljubavi, što je tipično za Sokratovu metodu, kada se među vrstama ljubavi ne prave vrijednosne razlike (202d-209e).⁸² Nadalje, mnogi oblici ljubavi moraju biti rangirani u hijerarhijskom redu, pri čemu je jedan superiorniji od ostalih budući da je njegov cilj u biti superiorniji.⁸³ Čista ljepota, koja postoji kako odvojeno, tako i sama, vrhunac je svih dosadašnjih napora pojedinaca koji žele shvatiti ljubav. Da bi se ostvario ideal nenadmašne ljepote, prvo se mora prijeći od ljubavi prema vlastitoj fizičkoj ljepoti do ljubavi prema cjelokupnoj fizičkoj ljepoti.⁸⁴ Zatim slijedi ljubav prema ljepoti u duhu, koja donosi spoznaju ljepote vlastitih postupaka i intuicija.⁸⁵ Nakon ispitivanja svih navedenih brojnih oblika ljepote možemo spoznati znanost čiji je cilj čista ljepota.⁸⁶

3.1. Georgy Vlastos i njegov pogled na Platona

⁷⁸ Đurić N., Miloš, *Platon: Gozba*, u: BIGZ: Beograd, str: 81

⁷⁹ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 285

⁸⁰ *Isto*

⁸¹ *Isto*

⁸² *Isto*

⁸³ *Isto*, str: 286

⁸⁴ *Isto*

⁸⁵ *Isto*

⁸⁶ *Isto*

Gregory Vlastos⁸⁷ i njegova najznačajnija moderna studija Platonovih vjerovanja bila je – *"Pojedinač kao objekt ljubavi kod Platona"* – u kojoj je pronašao barem dvije mane u navedenoj teoriji ljubavi.⁸⁸ Mane u Platonovom objašnjenju ljubavi, po Vlastosovom mišljenju, mogu se pokazati ako ga suprotstavimo definiciji ljubavi koju on prihvaća i posuđuje od vrlo poznatog filozofa Aristotela "Ljubav je željeti dobre stvari nekome zbog te osobe".⁸⁹ Prva Vlastosova kritika je da, budući da je već Platon definirao ljubav kao želju za posjedovanjem onoga što je lijepo za sebe, njegov koncept ljubavi, koliko god da je bio produhovljen, ipak u svojoj osnovi ima egocentrični fokus. Drugo, prema Platonu, ljubav suštinski i načelno nema ljude kao svoju "metu".⁹⁰ Umjesto toga, on ljubav prema ljudima zapravo stavlja iza ljubavi prema čistoj ljepoti, samom apstraktnom konceptu. "Ono što trebamo voljeti kod osoba je "slika" ideje u njima". Vlastos piše u bilješci: "To je sve što bi ljubav prema osobi mogla biti, s obzirom na status osobe u Platonovoj ontologiji".⁹¹

Pojedinač nikada neće biti predmet naše ljubavi u Platonovoj teoriji koja ne dopušta ljubav prema cijelim osobama, već samo ljubav prema onoj apstraktnoj verziji osoba koja se sastoji od kombinacije njihovih najboljih osobina.⁹² Dosadašnje osobe moramo voljeti, i to samo onoliko koliko su lijepe i dobre. Stoga, prema Platonu, naši osjećaji prema stvarnim ljudima su niža vrsta ljubavi, no Vlastosova parafraza nam govori kako bi ih trebali koristiti "kao korake" za postizanje savršenstva apsolutne ljepote.⁹³ Snažno ponavljanje ove misli Vlastos bilježi kao svoju završnu kritiku. Kao odgovor na prvi prigovor, dovoljno je primijetiti da Vlastosova definicija ljubavi, za koju on smatra da je Platonova u usporedbi manjkava, izgleda kao definicija onoga što bi ljubav, možda, trebala biti, a ne onoga što ljubav jest.⁹⁴ Ako se Vlastosova definicija ljubavi prihvati, ona ne bi uključivala preduvjet za ljubav.⁹⁵ Prihvaćanje njegove definicije otežalo bi razlikovanje između nekoga tko dobro voli i nekoga tko je zapravo ljubavnik.⁹⁶ Budući da postoje slučajevi u kojima ljudi traže ono što je dobro za druge radi drugih (odnosno, zato što drugi trebaju ili

⁸⁷ Gregory Vlastos bio je proučavatelj antičke filozofije i autor mnogih djela o Platonu i Sokratu

⁸⁸ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 286

⁸⁹ Isto

⁹⁰ Isto

⁹¹ Isto

⁹² Isto

⁹³ Isto

⁹⁴ Isto

⁹⁵ Isto, str: 287

⁹⁶ Isto

zaslužuju dobro) čak i kada ljubav prema drugima nije motiv, ili možda čak i nije ni prisutna. čini se kako Vlastosova definicija ljubavi ne navodi dovoljan uvjet ljubavi više nego što navodi nužan uvjet. Čak i kada nema nikakve ljubavi prema drugoj osobi, medicinske sestre, vatrogasci i učitelji paze i pokušavaju učiniti ono što je najbolje za druge.⁹⁷ Kao što Diotima tvrdi, ljubav bi mogla biti pokretačka snaga svih naših postignuća. Medicinska sestra, vatrogasac ili učitelj mogu voljeti znanost, umjetnost ili vještinu kojoj je predano svako od ovih zanimanja. Prihvatanje ovog argumenta, naime, ne čini ništa da zatvori prazninu između Platonove teorije i Vlastosovog zahtjeva.⁹⁸ Da bi se Vlastosov slučaj održao, on mora pokazati da željeti nešto lijepo za sebe ni pod kojim okolnostima ne uključuje i željeti to za drugu osobu, odnosno, samo za dobro te osobe. Ovdje ne bi bilo točno reći da je nada u nečiju dobrobit samo način da se stekne vrлина za sebe, naprotiv, ono što netko želi dobiti za sebe je sposobnost da doprinese dobru drugoga za dobrobit te osobe.⁹⁹

Vlastosov drugi argument zapravo se sastoji od tri povezane točke: prvo, Platon stavlja ljubav prema ljudima znatno ispod želje za drugim stvarima, kao što je nenadmašna ljepota.¹⁰⁰ Vlastos tvrdi da Platon iznosi ovu tvrdnju iz dva razloga: da vjeruje kako je nemoguće voljeti pojedinca onakvog kakav je kao cjelina, također vjeruje da se mogu voljeti samo njihove pozitivne osobine, te on vjeruje da voljeti osobu znači obožavati krajnju ljepotu kroz tu osobu.¹⁰¹ Naime, ne čini se ispravnim pripisati Platonu ideju da ne možemo voljeti određene ljude, da ih možemo voljeti samo instrumentalno, ili da ih trebamo voljeti samo na taj način.¹⁰² Diotima doista tvrdi da je "Ovo iznad svih ostalih ... je kraj gdje čovjek treba provesti život, u kontemplaciji apsolutne ljepote"; međutim, postoje i druge regije u kojima možemo i trebamo provesti svoje živote.¹⁰³ Od svih krajeva u kojima bi se trebao provoditi život, Diotima tvrdi da ima i drugih.¹⁰⁴

Čak i ako Vlastosove kritike ne upućuju na bilo kakve fundamentalne greške u Platonovoj teoriji, u njima još uvijek možemo pronaći razne probleme.¹⁰⁵ Stvarno pitanje možda nije u tome

⁹⁷ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 287

⁹⁸ *Isto*

⁹⁹ *Isto*

¹⁰⁰ *Isto*, str: 288

¹⁰¹ *Isto*

¹⁰² *Isto*

¹⁰³ *Isto*

¹⁰⁴ *Isto*

¹⁰⁵ *Isto*, str: 289

da Platon stavlja ljudsku ljubav mnogo ispod drugih oblika ljubavi, kao što je Vlastos vjerovao, već da sama ljubav, bez obzira na njenu "metu", nema spoznajnu vrijednost prema Platonovom gledištu i stoga je rangirana ispod onih koje imaju.¹⁰⁶ Sokrat je na početku svog predavanja naglasio da vrijednost ljubavi u potpunosti ovisi o vrijednosti njezine mete; ljubav je u najboljem slučaju moćna pomoć ljudskoj prirodi, ali ništa više.¹⁰⁷

Čak i ako se logika argumenta može činiti zdravom, ne može se pobjeći od njegove neobičnosti. Ovdje se čini da su znanje, dobrota i ljepota stvari koje su suštinski superiornije od ljubavi koju imamo prema njima.¹⁰⁸ Iako su po prirodi izvrsni, čini se da je naša naklonost prema njima korisna samo ukoliko nam pomaže u njihovom stjecanju. Čak i ako bi se ovo učinilo razumnim i mudrim, sasvim je prirodno prigovoriti da sama ljubav mora imati značajnu spoznajnu vrijednost jer bi bez ljubavi postojanje bilo besmisleno.¹⁰⁹ Međutim, bilo bi netočno pretpostaviti da je Sokratovo protivljenje tradicionalnom grčkom gledištu jedina opcija za Platonovo tumačenje ljubavi kao pojma sa samo instrumentalnim značenjem.¹¹⁰ To je gledište priznavalo vrijednost ljubavi, ali samo kad je bila ugodna i proizvodila briljantnost. No, dolazimo do pitanja da li postoji dublja vrijednost ljubavi od samog zadovoljstva?¹¹¹ Mogući odgovor na ovo pitanje bilo bi utvrditi da je ljubav primarna aktivnost, ili samo jedna od njih, u koju su sve duše neizbježno uključene, bez obzira na bilo što drugo što rade.¹¹² To bi značilo da je ljubav spoznajna vrijednost koja se može pronaći u tome što je imanentna za dušu.¹¹³ Vrijednost ljubavi je tako uspostavljena, pod pretpostavkom da duša ima vrijednost. Takva tvrdnja očito nije uključena u Pauzanijinu pohvalu ljubavi niti u bilo koju drugu pohvalu ljubavi koju su govornici gozbe izrekli pred Sokratom.¹¹⁴

U trenutku kada Diotima pita: "Misliš li da je ova žudnja i ova ljubav zajednička svima ljudima, i da svi žele da im uvek dobro bude, ili kako misliš?"¹¹⁵ Ovdje se može činiti da ona izražava tu ideju ljubavi kao spoznaju za dušu.¹¹⁶ Ali Sokratov odgovor postavlja pitanja o tome

¹⁰⁶ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 289

¹⁰⁷ *Isto*

¹⁰⁸ *Isto*

¹⁰⁹ *Isto*

¹¹⁰ *Isto*

¹¹¹ *Isto*

¹¹² *Isto*

¹¹³ *Isto*

¹¹⁴ *Isto*

¹¹⁵ Đurić N., Miloš, *Platon: Gozba*, u: BIGZ: Beograd, str: 74

¹¹⁶ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 289

koliko on zapravo prihvaća ovo stajalište: "Upravo na to mislim; oni su zajednički svim ljudima."¹¹⁷ Čini se da se Sokrat samo složio sa slabijim od dva argumenta koja je navela Diotima – s idejom da svi ljudi u nekom trenutku svog života dožive ljubav.¹¹⁸ Prema Diotimi, svaki čovjek ima glavnu strast, bilo da se radi o ljubavi prema novcu, fizičkoj sposobnosti ili inteligenciji.¹¹⁹ Sve su te strasti manifestacije želje za dobrom i užitkom. Prema ovoj perspektivi postoje dvije tvrdnje, prvo – svi ljudi vole u nekom trenutku svog života, i drugo – svaki čovjek voli jednu stvar iznad svih ostalih.¹²⁰ Jaču tvrdnju da je ljubav pokretačka snaga svih ljudskih nastojanja treba držati odvojeno od tvrdnje da je ljubav primarna funkcija duše. Ova tri gledišta nisu usporediva, a Platon odbacuje posljednje.¹²¹

Kako bi se u potpunosti odgovorilo na Platonovu zabrinutost u vezi s mjestom ljubavi u duši, potrebno je i odgovoriti na njegovu tvrdnju da su emocije i ljubav nekompatibilne s inteligencijom, koju on naziva "najboljim dijelom duše".¹²² Njegovo stajalište o znanju kao prvenstveno kvaliteti temeljenoj na pamćenju moglo bi potencijalno igrati ulogu u odgovoru. Drugim riječima, kad bi postojalo nešto što se mora voljeti da bi se uopće znalo, bilo bi nemoguće protiviti se činjenici da je voljeti to temeljno dobro ako se poznavanje toga smatra dobrim na taj način.¹²³ Čak i kad bi se prihvatilo da je razumijevanje nečega u osnovi bolje od ljubavi prema nečemu, svojstvena vrijednost voljenja nečega bi i dalje bila podržana.¹²⁴ Postojanje takvih predmeta znanja i ljubavi stvar je nerelevantna, ali je barem razumno pretpostaviti da je Bog jedan takav entitet jer bi bilo paradoksalno implicirati da netko može poznavati Boga, a ne voljeti ga. Primjer toga bi bio ako bi zamislili kako je jedini način da naučimo o sebi, ili čak bilo kojem drugom obliku znanja, kroz ljubav prema drugima.¹²⁵

Kada bi razmotrili ideju da je spoznati sebe jedino moguće ako ispravno volimo druge, ako se informacije o kojima ovisi smatraju suštinski dobrima, bilo bi teško tvrditi da ljubav nije korisna

¹¹⁷ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 289

¹¹⁸ *Isto*

¹¹⁹ *Isto*

¹²⁰ *Isto*

¹²¹ *Isto*

¹²² *Isto*, str: 290

¹²³ *Isto*

¹²⁴ *Isto*

¹²⁵ *Isto*

sama po sebi.¹²⁶ Ovdje možemo vidjeti kako se implicira da je Platonova zabrinutost o prirođenoj vrijednosti ljubavi utemeljena na neopravdanoj pretpostavci, naime, da je svako znanje ili druga dobrobit stečena kao rezultat ljubavi mora neizbježno biti dostižna ili posjedovana bez ljubavi.¹²⁷ Ako je, kao što se ovdje tvrdi, ljubav barem povremeno bitan uvjet prisjećanja, onda ova teza mora biti pogrešna.¹²⁸ Neka od tih pitanja odražavaju se u povijesti ljubavnog filozofiranja; ovdje se pretpostavlja da je tek kod Plotina ljubav viđena kao sastavnica duše, no čini se kako taj pojam u potpunosti nedostaje u Aristotelovoj psihologiji, za njega je ljubav isključivo etičko pitanje.¹²⁹

3.2. Interpretacija Gozbe i njena posebnost prema Berislavu Podrugu

Unatoč činjenici da Platonov istoimeni razgovor samo usputno koristi riječ simpozij, djelo je uvijek bilo prepoznato pod tim imenom. Riječ se u našem jeziku najčešće prevodi kao "gozba".¹³⁰ No, gozba se kao pojam malo razlikuje od pojma zajedničkog pijenja, što bi bio najprecizniji prijevod starogrčke riječi jer dolazi od "gost" i najbliže je "gošćenju". Stoga se preporučuje zadržati naslov djela u izvornom obliku.¹³¹ Pojam "simpozij" odnosi se na jedan od temeljnih oblika zajedništva, povezivanja i ujedinjenja. Međutim, ovo nije samo naziv ove Platonove knjige; to je također glavni predmet koji se pojavljuje odmah i koji će se pokazati i odraziti u raznolikosti svojih potencijalnih manifestacija i interakcija u srži svih razmatranja.¹³² Gozba ima iznimno značajnu funkciju kao tradicionalna vrsta društvenog okupljanja za Grke. Povremeno je sadržavala razgovore između visoko obrazovanih ljudi, često atičke duhovne elite, kao u ovom primjeru.¹³³ Bilo je to mjesto za svečano pijenje koje je, poput svetog obreda, poprimilo značenje vjerske ceremonije ili kulta u kojem ritualna ponašanja služe kao kanal za komunikaciju između ljudi i bogova.¹³⁴ Za njegovo izvođenje uvijek je slijedila precizna procedura. U to vrijeme tjeranje sudionika da piju "do kraja" bio je dio simpozijjskih običaja, a prisutan je i u ovom djelu.¹³⁵ Prema svemu tome, simpozij je izvrsno okruženje kako za tu

¹²⁶ Levy, Donald, *The Definition of Love in Plato's Symposium*: University of Pennsylvania Press, str: 291

¹²⁷ *Isto*

¹²⁸ *Isto*

¹²⁹ *Isto*

¹³⁰ Podrug, Berislav, *Platonov Simpozij*: Hrvatski studiji, Zagreb, str: 54

¹³¹ *Isto*

¹³² *Isto*

¹³³ *Isto*

¹³⁴ *Isto*

¹³⁵ *Isto*

neograničenu pokretljivost i brisanje bilo kakvih dotadašnjih legitimnih granica, tako i za potpunu lišenost svakodnevnog života i posvećenost višoj razini međusobnog povezivanja i diskursa.¹³⁶ Ključno je primijetiti da su ranije grčke gozbe imale kvalitetu koja je uključivala govor uz ples, glazbu i poeziju. To je još jedan način na koji se pokazuje natjecateljski duh Grka.¹³⁷

Platonova *Gozba* također služi kao primjer igrano-agonalnog aspekta filozofskog diskursa. U stvarnosti, u njemu postoji sukob govora, pri čemu se sofizam svakog sugovornika uzima u obzir i stavlja na kušnju.¹³⁸ Ako se netko u tome istakne, on biva hvaljen i uzdignut, a potom biva poštovan kao bog. Svaki je sudionik samostalno u izuzetno visokoj mjeri preslikao svaku intelektualnu vrstu i njezin prateći stil u *Gozbi*.¹³⁹ Ovo podupire ideju da se svaka osoba jedinstveno razlikuje po svom logosu. Stoga je *Gozba* logosa određena namjernom suzdržanošću, a ne prekomjernošću opijenosti: simpozij se ne konzumira alkoholom i bilo kojim oblikom osjetilne opijenosti, već se umjesto toga usredotočuje na više i duhovno.¹⁴⁰ *Simpozij* se mora oduprijeti tim rizicima čak i ako se, u skladu sa svojim tradicionalnim opusom izravno dotiče najjačih, ali i najnižih i najubojitijih moći – poriva za hranom i pićem (posebice vinom), kao i seksualnog naboja i požuda.¹⁴¹ Jedan od glavnih ciljeva koje Platon ima na umu je taj da je točna točka u kojoj se čovjek mora potruditi oduprijeti se svim često nerazmjerno nastrojenim orijentiranim ambicijama ljudske duše.¹⁴² Intelektualna rasprava jedan je aspekt ovog popularnog i zabavnog prošlog vremena, ali se također dotiče fizičke ljubavi, a čestiti simpoziji obično se vode umjerenom i višom duhovnom ljubavlju. Tako Platonova gozba pada u idealan svijet drevnih scena objeda koji se gotovo u potpunosti odriču seksualnog dijela gozbe unatoč temi.¹⁴³ U zajedničkom pijančevanju također se podrazumijeva da se takvi simpoziji ne bi trebali održavati u pijanom stanju nego uz logotipe.¹⁴⁴ Teetet to naglašava kada zazire od simpozija koji su jednako neprikladni. Čak su i standardne simpozijske rasprave o poeziji, po Protagorinu mišljenju, jednostavno gozbe neupućenih i prostih.¹⁴⁵ Zbog nedostatka znanja, nepismeni pojedinci nisu u

¹³⁶ Podrug, Berislav, *Platonov Simpozij*: Hrvatski studiji, Zagreb, str: 54

¹³⁷ *Isto*

¹³⁸ *Isto*, str.: 55

¹³⁹ *Isto*

¹⁴⁰ *Isto*

¹⁴¹ *Isto*

¹⁴² *Isto*

¹⁴³ *Isto*

¹⁴⁴ *Isto*

¹⁴⁵ *Isto*

moгуćnosti ostvariti društvenu interakciju ili učinkovitu komunikaciju na tim sastancima gozbe; kao rezultat toga, zamjenjuju zvuk tuđeg glasa ili frule vlastitim.¹⁴⁶ Međutim, Sokrat tvrdi, da kada se ugledna skupina obrazovanih pojedinaca nađe uz čašu, nema prisutnih frulaša, plesača ili pjevača; usprkos tome, dovoljne su da jedna skupina s drugom ljubazno razgovara i sluša, čak i nakon obilne konzumacije vina.¹⁴⁷ Oni istražuju sebe i samu istinu u svojim razgovorima ispitujući jedni druge i dopuštajući drugima da ih ispituju. Svi ostali aspekti uobičajenog protokola simpozija koji bi ugrozili ili samo ometali idealnu stranu uzvišenog duhovnog ambijenta kao sastavnice ovog druženja pomno odabranih susjeditelja izostavljeni su.¹⁴⁸ To dovodi do zaključka da je cilj simpozija raditi na ili možda postići mentalnu ideologiju, koja se izražava istinskom zabavom, a ne samo prolaznim vremenom, već gotovo vremenom provedenim u "stvaranju", bez potrebe za "vanjskom", često bezvrijednom pomoći. Ona služi kao izvrstan primjer obrazloženog filozofskog simpozija.¹⁴⁹ Kao rezultat toga, u *Gozbi* se zabava temeljena na logotipima smatrala jedinom primjerenom i vrijednom opcijom. Platona je posebno zanimalo pokazati kako se to može promijeniti u korist istinskog "upravljanja" dušom budući da su antički simpoziji po samoj svojoj prirodi uvijek čvrsto povezani s užitkom, zadovoljstvom i najvećom ljudskom požudom. Ovaj se pomak posebno odnosi na obrazovanje, koje se čini ključnim za zdrav i lijep život.¹⁵⁰ Kao nužan i neprocjenjiv događaj u nastavnoj dužnosti Akademije, Platon u svojim Zakonima potpuno i iscrpno postavlja sve obvezujuće obrasce koji se odnose na simpozijski "obred". Da bi ostvario ideal paideiva-e, tako je usmjeravao Dionizove i Erosove snage.¹⁵¹ Osim toga, simpoziji su, kao i polis, primarno komunalno pitanje, koje otvara pitanja o primjerenosti i učinkovitoj regulaciji. Simpoziji trebaju prenijeti znanje prijateljima koji mogu graditi zajednicu ljubavi i prijateljstva kao temelj prave zajednice.¹⁵² No, dolazimo do pitanja što bi točno u vezi s pićem trebalo staviti na kušnju nečiji moralni karakter i znanje? Naime, vino svojim djelovanjem pojačava i pojačava radosti, boli i ljubav (eros), a istovremeno slabi svaki razum, pamćenje, mišljenje i razboritost.¹⁵³ Moгуćnost otpora duše na sve njezine prijetnje, koje su sadržane u vinu i njegovoj snazi po samoj

¹⁴⁶ *Isto*, str: 56

¹⁴⁷ *Isto*

¹⁴⁸ *Isto*

¹⁴⁹ *Isto*

¹⁵⁰ *Isto*

¹⁵¹ *Isto*

¹⁵² *Isto*

¹⁵³ *Isto*

prirodi, treba se potvrditi upravo usred te iznimno prijeteće izloženosti, zbog koje se treba pokušati biti pijan. Čovjek treba stalno održavati svoju vrlinu na ovaj način.¹⁵⁴

Svojim savršenim skladom Platonov *Simpozij* pokriva kako filozofiju i poeziju tako i znanost i život. Eros se istodobno očituje kao snažna lirski ideja i kao apstraktna u raznim trenucima.¹⁵⁵ Ova tema nije predstavljena na način znanstvenog istraživanja, kao predmet "jednodimenzionalnog" istraživanja, već posve umjetnički, s istaknutom mimikom osobnosti i individualnosti, te sa svim razigranim kvalitetama plastične reprezentacije i jezika, dok miris olimpijskog navijanja prožima kroz cijelo djelo.¹⁵⁶ Nijedan drugi govor ne čini ovo očiglednijim nego *Gozba*. *Gozba* je najidealniji oblik svih Platonovih razgovora, kako su njegovi tumači nekoliko puta naglasili; to je kao idealan i najljepši antički spomenik.¹⁵⁷ Ovaj je spis apsolutno besprijekorno izveden zahvaljujući vještoj dramskoj gradnji, besprijekornoj kompoziciji, ljupkom izričaju i na kraju višedimenzionalnoj vitalnosti onoga što je njime predstavljeno.¹⁵⁸ Njegova temeljna struktura ideja i akcija je briljantno složen početak, sredina i kraj.¹⁵⁹

Ljepota, o kojoj se govori u raspravi, zrcali se razmjerno u logosu i utjelovljuje se u *Gozbi*. *Simpozij* mora biti lijep da bi doveo do same ljepote, pokazujući na eksplicitno smišljen način njezinu prikladnost i sklad, odnosno njezino unutarnje podudaranje.¹⁶⁰ A za to je dovoljna originalnost same kompozicije i supstance, a ne njegov izraz.¹⁶¹ Tome prvenstveno služi struktura skladbe koja u najživljoj dinamici održava čvrstu mjeru i od temeljnih dijelova stvara simfonijsku mnogostrukost, služi da izrazi lijepo i omogući mu da se ogleda kao u zrcalu. No ovo nije samo jednostavna shema.¹⁶² Ideja formativne mjere je ono što lijepom daje živopisno proizvedenu osobu.¹⁶³ Baš kao što ljepota *Gozbe* ovisi o strukturalno ispravnom rasporedu njene glazbe, ljepota živog kozmičkog "umjetničkog djela" u *Timeju* se bazira na apsolutno matematičkoj organizaciji svjetske duše.¹⁶⁴

¹⁵⁴ Podrug, Berislav, *Platonov Simpozij*: Hrvatski studiji, Zagreb, str: 56

¹⁵⁵ *Isto*, str: 57

¹⁵⁶ *Isto*

¹⁵⁷ *Isto*, str: 58

¹⁵⁸ *Isto*

¹⁵⁹ *Isto*

¹⁶⁰ *Isto*, str: 59

¹⁶¹ *Isto*

¹⁶² *Isto*

¹⁶³ *Isto*

¹⁶⁴ *Isto*

Tek kada prepoznamo brojne odnose koji postoje između nekoliko komada koji su spoznajno povezani jedni s drugima kao one koji se događaju istovremeno, imamo potpuno razumijevanje kako je djelo komponirano.¹⁶⁵ Platonova ideja lijepog, koju osobito posreduje njegova *Gozba*, postaje neosjetljiva tek takvim simultanim promatranjem sveobuhvatne višedimenzionalne cjeline, dovodeći do prividne ljepote koja proizlazi iz harmonijskog ritma ukupne strukture djela.¹⁶⁶ Pažljivo osmišljen dijalog s logotipom izražava ljepotu djela odražavajući ljepotu duha.¹⁶⁷

3.3. Ljubav i ljepota

Opće je prihvaćeno da je oblik ljepote krajnji ili "primarni" objekt ljubavi, kojeg navodi Platon u svojoj *Gozbi*.¹⁶⁸ Gotovo isto toliko ljudi vjeruje da su dobro i oblik ljepote jedno te isto. U eseju "*Ljubav i ljepota u Platonovom Simpoziju*" autor F. C. White tvrdi da su oba ova gledišta netočna.¹⁶⁹ Diotima se bavi trima glavnim temama: prirodom ljubavi, njezinom upotrebom i svrhom i njezinim 'tajnama'.¹⁷⁰ Ljubav je nešto između u prirodi ljubavi; nije ni lijepo ni dobro, nije ni ružno ni zlo. Također ne zaslužuje da bude uvrštena među bogove jer joj nedostaje ono što radosni bogovi uvijek imaju: ljepota i dobrota. Ali iako ljubav nije božanstvo i prema tome nije besmrtna, ona također nije smrtna.¹⁷¹ Još jednom, postoji nešto između, ali ovaj put je to duh, i kao i drugi duhovi, služi kao most koji spaja smrtnike i bogove.¹⁷² Ljubav ima mnogo proturječnih osobina budući da joj je Siromaštvo bila majka, a Bogatstvo otac. S jedne strane, surov, siromašan, prazan, i tako dalje.¹⁷³ S druge strane, ono je odvažno i traga za mudrošću, te bez prestanka planira dobiti ono što je lijepo i izvrsno. Drugim riječima, ljubav nije ni besmrtna ni smrtna, ni siromašna

¹⁶⁵ Podrug, Berislav, *Platonov Simpozij*: Hrvatski studiji, Zagreb, str: 61

¹⁶⁶ Isto

¹⁶⁷ Isto

¹⁶⁸ White, F. C. *Love and Beauty in Plato's Symposium*: Cambridge University Press, str: 149

¹⁶⁹ Isto

¹⁷⁰ Isto

¹⁷¹ Isto

¹⁷² Isto

¹⁷³ Isto

ni imućna, a budući da je samo filozof koji voli učiti, ona u ovom trenutku nije ni inteligentna ni glupa.¹⁷⁴

Prema stajalištu koje je prethodno izrazio Sokrat, ono "od čega" je ljubav Ljubav - njen "objekt" - je lijepo; ali, ako je "lijepo" zamijenjeno "dobrim" u ovoj rečenici, prikaz funkcije, upotreba i svrha ljubavi mogu se lakše pružiti.¹⁷⁵ S obzirom na predloženu zamjenu, sada se može reći da ljubavnik voli dobro umjesto lijepog, a kada kažemo da voli dobro, mislimo da on to želi biti u njegovom posjedu.¹⁷⁶ Ljubavnikov cilj je, dakle, sreća jer ona služi kao odgovor na pitanje: "Koja je njena svrha?"¹⁷⁷

Diotima spominje ljubavnika koji vodi govore koji bi poboljšali druge dok se poziva na veća otajstva. Na kraju, ona objašnjava kako bi ljubavnik postigao besmrtnost – koliko god je to moguće za bilo kojeg čovjeka – nakon što je dosegao viziju ljepote i iznio pravo savršenstvo, a ne samo slike. Stoga Diotima iznosi tvrdnju da je dobro – utjelovljeno u oblicima izvrsnosti koji stječu trajnost, u sjećanjima drugih ili u stvarnim svetištima i spomenicima (ili istinska trajnost) kroz postizanje božanske besmrtnosti, u svakoj točki njezina izričaja. S obzirom na sve ovo, ne može biti upitno da samo vrlina služi kao krajnji predmet ljubavi u Diotiminim očima – ni ljepota – umjesto toga, samo dobrota. Formiranje izvrsnog zahtijeva određenu atmosferu koju daju lijepi predmeti i sama ljepota. Zaključno, iako je možda široko rasprostranjeno uvjerenje da je ljepota krajnji cilj ljubavi, Diotima nema to uvjerenje.¹⁷⁸ Umjesto toga, ona se jako trudi da to popravi, inzistirajući na tome da je ljepota, bez obzira na ulogu u ljubavi, uvijek sekundarna u odnosu na dobro. Usput, treba primijetiti da se ono čitanje *Gozbe*, koje tvrdi da je dobro krajnji predmet ljubavi, uklapa i crpi snagu iz Platonova općenitijeg pogleda na dobro kao svrhu aktivnosti.¹⁷⁹ Pretpostavlja se da po Platonovom mišljenju lijepo i dobro nisu isto kad se dobro shvati kao predmet ljubavi, a lijepo kao potlačeno u odnosu na njega.¹⁸⁰

F. C. White također raspravlja o identitetu, ili nedostatku istog, odličnog i lijepog. Kao što je već utvrđeno, neki povjesničari vjeruju da je Platon koristio izraze "dobro" i "lijepo"

¹⁷⁴ White, F. C. *Love and Beauty in Plato's Symposium*: Cambridge University Press, str: 149

¹⁷⁵ *Isto*

¹⁷⁶ *Isto*, str: 150

¹⁷⁷ *Isto*

¹⁷⁸ *Isto*, str: 153

¹⁷⁹ *Isto*

¹⁸⁰ *Isto*

naizmjenično, te da oblik ljepote, u središtu pozornosti ljubavnika, nije ništa drugo do oblik Dobra "u svom aspektu kao Ljepota."¹⁸¹ Ali ako je to slučaj, relevantni argumenti u ranijim dijelovima njegovog eseja bili bi suvišni. Jer suvišno je tvrditi da je dobro (za razliku od lijepog) krajnji predmet ljubavi ako su, u isto vrijeme, "dobro" i "lijepo" sinonimi i služe istoj svrsi.¹⁸² Stoga dolazimo do pitanja – koja su opravdanja za ovaj navodni identitet i jesu li ona jaka?¹⁸³

Prvi argument koristi Diotimin prijedlog da se "lijepo" zamijeni s "dobro".¹⁸⁴ Tijekom njihove rasprave, Sokrat tvrdi da čovjek koji voli nešto lijepo nastoji to posjedovati, ali priznaje da nije u stanju predvidjeti što još takav tip može dobiti kao posljedicu. Tada mu Diotima savjetuje da zamijeni "lijepo" s "dobro", i koristeći tu zamjenu pokušava predvidjeti što bi ljubavnik dobio.¹⁸⁵ Sokrat može odmah reći da će ljubavnik pronaći zadovoljstvo u ljubavi prema onome što je ispravno. Zbog toga su neki akademici došli do zaključka da Platon ovdje smatra da su "dobro" i "lijepo" sinonimi.¹⁸⁶

Jedan od važnijih argumenata u *Gozbi* je da bi Diotimino objašnjenje ljubavi, koje ovisi o usporedbi između lijepog i dobrog, bilo oštećeno izjednačavanjem dobra s lijepim. Jer, suprotno uvriježenom mišljenju, Diotima ne tvrdi da prisutnost ljepote omogućuje promatraču da proizvede lijepo. Glavna suština njezine pripovijesti jest da dobrota i ljepota stvaraju jedna drugu. White smatra kako je Platon mogao jednostavno reći da želi da se pripovijest tumači isključivo u smislu ljepote (ljubavnik proizvodi više ljepote, itd.). Da je od početka mislio samo na to da ljepota rađa ljepotu ili da dobrota rađa dobrotu, teško da bi stvorio tako zamršenu pripovijest, suprotstavljajući uloge ljepote i dobrote. Logičnije je pretpostaviti da on to dvoje nije smatrao ekvivalentima ili da ih nije koristio naizmjenično.

Ostalo je reći nekoliko riječi o odlomcima *Gozbe* koje znanstvenici koriste kako bi poduprli svoj argument da pojmovi "dobro" i "lijepo" imaju isto značenje i mogu se koristiti naizmjenično.¹⁸⁷ Prvi od njih je dio u kojem Diotima savjetuje Sokrata da "lijepo" zamijeni "dobrim". Kao što je prethodno navedeno, neki autori izvode zaključak da se u Platonovom

¹⁸¹ White, F. C. *Love and Beauty in Plato's Symposium*: Cambridge University Press, str: 155

¹⁸² *Isto*

¹⁸³ *Isto*

¹⁸⁴ *Isto*, str: 156

¹⁸⁵ *Isto*

¹⁸⁶ *Isto*

¹⁸⁷ *Isto*

pogledu pojmovi "dobro" i "lijepo" međusobno isključuju. Međutim, ovo je netočno. Ili, u najmanju ruku, s obzirom na sve što je kasnije napisano o ljubavi, čini se vjerojatnijim da je Platon razmišljao o konkretnoj situaciji. Jer tek kada se "dobro" upotrijebi umjesto "lijepog", Diotimina studija ljubavi može započeti, postavljajući da je dobro krajnji cilj ljubavi, a ljepota njezino sredstvo. Zamjena je, ukratko, prvi korak prema ispravljanju pogrešne percepcije ljubavi kao bezuvjetne "želje za ljepotom". Drugi dio iznosi tvrdnju da, budući da ljubavi nedostaje lijepo, nedostaje joj i dobro. Međutim, iz ovoga ne slijedi ništa u pogledu sličnosti dobra i lijepoga; još jednom, da je Platon vjerovao da postoji, možda bi nas to obavijestio. Sve u svemu, njegov jedini argument je da su lijepe stvari dobre stvari; njegov identitet ostaje naveden.¹⁸⁸ F. C. White zaključuje da u *Gozbi* Platon nije izjednačio pojmove "dobro" i "lijepo", niti je smatrao da su njihovi odgovarajući činovnici ili odgovarajući oblici međusobno zamjenjivi.¹⁸⁹ Kao rezultat toga, White misli da stoji njegova glavna teza – osjećaj da su ljepota i ljupkost sekundarni u odnosu na dobrotu.¹⁹⁰

3.4. Sebstvo i ljubav

Gozba, jedan od Platonovih glavnih dijaloga, dobio je najmanje pozornosti filozofa posljednjih godina.¹⁹¹ Razlozi su prilično očiti jer samo djelo sadrži relativno malo dijalektičkih argumenata, a čini se da ono malo što postoji rezultira u samoreferentnim paradoksima, a primarna tema o kojoj se raspravlja – priroda i značaj ljubavi – je ona koju većina suvremenih filozofa radije prepušta teolozima.¹⁹² Međutim, prikaz ljubavi koji je Sokrat predstavio u svom govoru na kraju dijaloga zaslužuje filozofsko ispitivanje jer, osim što ima veću cjelovitost nego što se obično priznaje, također na presudan način ovisi o prikazu osobnog identiteta koji se razlikuje od onoga koji se obično povezuje s Platonom.¹⁹³ Shodno tome, ovdje oblikovana ideja ljubavi bitno se razlikuje od one najzastupljenije, prisutne u kršćanskim i postkršćanskim kulturama, a tu razliku prvenstveno možemo pripisati različitim pogledima na to što znači biti čovjek. Moguće je da

¹⁸⁸ White, F. C. *Love and Beauty in Plato's Symposium*: Cambridge University Press, str: 156

¹⁸⁹ *Isto*, str: 157

¹⁹⁰ *Isto*

¹⁹¹ Warner, Martin, *Love, self, and Plato's Symposium*, Oxford University Press, str: 329

¹⁹² *Isto*

¹⁹³ *Isto*

ponovno razmatranje rasprave može poslužiti za razumijevanje posljedica takvih teorija za moralnu filozofiju jer su mnoga suvremena stajališta osobnog identiteta daleko sličnija onima koja su prihvatila *Gozbu* nego klasičnim kršćanskim.¹⁹⁴

Razne karakteristike jedinstvene za platonsku raspravu prisutne su u *Gozbi*. Iako se brojni govornici često međusobno prepiru, najočitija je neobičnost izostanak dijalektičke rasprave tijekom prve polovice djela i njezina ograničena uključenost kasnije.¹⁹⁵ Srodan argument je da Sokrat često govori glasom svećenice, čiji je govor jednom rekao da zvuči "kao pravi Sofist"; iako Sokrat u prethodnim razgovorima redovito napada sofiste i iako započinje raspravu u ovom djelu djelomično kritizirajući Agatonov govor jer oslikava retorička načela sofista Gorgije, možemo vidjeti kako se čini da on podržava njezina stajališta.¹⁹⁶

Zajedno, ova dva aspekta daju ključnu naznaku o tome kako dijalog treba čitati. Norme i vrste pohvale koju pružaju, gdje je ljubav personificirana i gdje su načini na koje se prikazuju suprotnosti između govornika u pogledu prirode i vrijednosti ljubavi.¹⁹⁷ Razlike u njihovim kontekstima proizlaze iz različitih intelektualnih, kreativnih i emocionalnih sposobnosti simpozija, koji su oblikovani njihovim jedinstvenim iskustvima; drugim riječima, njihovom različitom osjetljivošću.¹⁹⁸ Stoga je čisto "dijalektički" argument koji je koristio Sokrat s Agatonom da pokaže nedostatke u takvom prikazu ograničene koristi. Potrebno je pružiti smislenu filozofsko objašnjenje ljubavi koje također daje smisao maštovitim i emocionalnim ograničenjima koja pokreću neadekvatne formulacije. Sokrat to nastavlja činiti.¹⁹⁹ Platon pokazuje svoju slojevitost sastavljajući zbirku zaokruženih govora za koje se kaže da su retoričke vježbe, a ne složene filozofske izjave uz dijaloge.²⁰⁰ Sokratov rad vrsta je diskursa koji koristi retorička sredstva, ali koji se razvija iz dijalektičke rasprave s Agatonom.²⁰¹ Također uključuje izvješće o dijalogu između Sokrata i svećenice Diotime, koja se čini kao vješta retoričarka i dijalektičarka.²⁰² Ovdje se čini kako se približavamo "plemenitoj retorici" na koju je *Gorgija* implicirao i koju će *Fedar*

¹⁹⁴ Warner, Martin, *Love, self, and Plato's Symposium*, Oxford University Press, str: 329

¹⁹⁵ *Isto*

¹⁹⁶ *Isto*

¹⁹⁷ *Isto*

¹⁹⁸ *Isto*

¹⁹⁹ *Isto*

²⁰⁰ Guthrie, W. K. C., *Povijest grčke filozofije: Platon čovjek i njegovi dijalozi ranije doba*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 357

²⁰¹ Warner, Martin, *Love, self, and Plato's Symposium*, Oxford University Press, str: 329

²⁰² *Isto*

analizirati kasnije; retorika koja je pod kontrolom dijalektike i stoga se bavi istinom, ali koja se još uvijek može prilagoditi potrebama određene publike kako bi uvjerala svoje članove sredstvima koja nadilaze dijalektiku.²⁰³ Platon kada analizira ovu metodu ide korak dalje u završnom dijelu dijaloga uključujući Alkibijadov komentar, koji podržava Diotimina očito vrlo uzvišena otkrića o ljubavi svojom nevjerojatno prizemnom posebnosti.²⁰⁴

O riječi "ljubav" treba raspravljati u ovom kontekstu jer je ona neizbježna i neadekvatna kao prijevod za ἔρως.²⁰⁵ Preopćenita je i obično se povezuje sa seksualnom ljubavlju, iako nije isključivo tako; čisto nesebična ljubav, bilo zbiljska ili idealna, obično nije obuhvaćena tim pojmom. Razvoj Sokratova govora mora se razumjeti u svjetlu tijesnog odnosa između ἔρως i želje.²⁰⁶ Shodno tome, dovoljno je primijetiti da dotična ljepota može biti i fizička i moralna, gdje bi riječ poput "plemenita" bila prikladnija; odnosno, riječ se u nekim kontekstima može koristiti čak i općenito u značenju "lijepo".²⁰⁷

Svrha dijalektike između Sokrata i Agatona na početku njegova predavanja jest pokazati da ljubav uključuje osjećaj čežnje za stvarima koje još nisu niti postignute niti u potpunosti ostvarene.²⁰⁸ Ljubav nas, po samoj svojoj prirodi, tjera da tragamo za lijepim, ali odmah se postavlja pitanje kako ona to čini. U odgovoru se navodi da je sreća krajnje dobro koje svi ljudi žele.²⁰⁹ Ljubavnik želi ljepotu jer vjeruje da će ga ona usrećiti kada njegova potreba bude zadovoljena. Međutim, svjesni smo da će kakvo god blaženstvo doživjeli biti samo trenutno budući da smo smrtni.²¹⁰ Tražimo besmrtnost, ali ju ne možemo imati, barem ne u najdoslovnijem smislu.²¹¹ Ovdje se Aristofan poziva na prethodni govor u kojem je ljubav opisao kao potragu za cjelovitošću, što uključuje potragu za vlastitim pravim partnerom (koji je nekada bio stvarni dio nas samih), s kojim možemo biti samo u miru i bez koga nam je suđeno da dane provodimo potišteni u samoći.²¹² Diotima tvrdi da mi zapravo ne tražimo svoju drugu polovicu jer je nekad

²⁰³ Warner, Martin, *Love, self, and Plato's Symposium*, Oxford University Press, str: 330

²⁰⁴ *Isto*

²⁰⁵ *Isto*

²⁰⁶ *Isto*

²⁰⁷ *Isto*

²⁰⁸ *Isto*

²⁰⁹ *Isto*

²¹⁰ *Isto*

²¹¹ *Isto*

²¹² *Isto*, str: 331

bila dio nas; naposljetku, ne želimo se ponovno sjediniti s bolesnim udom koji smo odsjekli; umjesto toga, samo želimo biti ponovno ujedinjeni s onim što smatramo dobrim.²¹³ Također služi kao uvod u prikaz ljudskog bića koji bi Sokrat izgradio u svom opisu jedine vrste besmrtnosti koja nam je dostupna - besmrtnosti koja se daje rađanjem. Ovo ponovno uspostavlja kulturalni aspekt u prikazu ljubavi koji je Aristofan previdio.²¹⁴ Naš identitet nije ugrožen gubitkom kose ništa više nego što je ugrožen amputacijom uda; čak i s obzirom na manje značajne karakteristike, kontinuirano postojanje organizma sastoji se od zamjene onoga što je istrošeno nečim što mu nalikuje.²¹⁵ Osoba ne održava svoj identitet kroz cijeli život zadržavajući iste kvalitete, bile one fizičke ili mentalne.²¹⁶

Kao rezultat toga, samo su naši potomci vječni na tjelesnoj razini. Muškarcu je teško imati seksualne odnose sa ženom koja mu se čini odbojnom, a to još uvijek vrijedi na mentalnoj razini²¹⁷. Kao rezultat toga, ljepota koju ljubav tjera da postignemo je uvjet za postizanje onih oblika besmrtnosti koji su samo nama dostupni: Griješiš, Sokrate, kad pretpostavljaš da je ljubav nešto lijepo. . . . To je rađanje i rađanje lijepog. . . . Ljubav je besmrtnosti.²¹⁸ U skladu s tim, homoseksualna ljubav temeljno je povezana sa željom za fizičkom besmrtnošću; odnosno, jedini pravi cilj homoseksualne ljubavi je proizvesti duhovno potomstvo znanja i vrline.²¹⁹ Zaključak je da je potreba za povratom naše izvorne dualne prirode predstavljena spolnom ljubavlju.²²⁰ Čini se malo nepovezano primijeniti zaključak na istospolnu ili suprotnospolnu ljubav.²²¹ Ovisno o vrsti ljubavi koju svatko od nas predstavlja, obje bi trebale biti jednako prirodne.²²² Međutim, samo ljubav koju dijele muškarac i žena može jamčiti opstanak vrste.²²³ Iako postizanje "besmrtne slave"—kao što su to činili homerski junaci, pjesnici i izumitelji—i ostavljanje misli i djela koja su utisnuta u njihovu osobnost može rezultirati duhovnom besmrtnošću, poželjno je da se takvo

²¹³ Warner, Martin, *Love, self, and Plato's Symposium*, Oxford University Press, str: 331

²¹⁴ *Isto*

²¹⁵ *Isto*

²¹⁶ *Isto*

²¹⁷ *Isto*

²¹⁸ *Isto*

²¹⁹ *Isto*

²²⁰ Guthrie, W. K. C., *Povijest grčke filozofije: Platon čovjek i njegovi dijalozi ranije doba*, u: Naklada Jurčić: Zagreb, str: 360

²²¹ *Isto*

²²² *Isto*

²²³ *Isto*

potomstvo rodi u vrlini i mudrosti, kao što su činili veliki zakonodavci.²²⁴ Kaže se da čak i ova vrsta ljubavi, koliko god bila potisnuta, ima tjelesne korijene.²²⁵ Početak ljubavi je spoznaja da svatko od nas ima osjećaj usamljenosti koji se može ublažiti samo bliskim, osobnim odnosima s drugima.²²⁶

Na sličan način možemo biti uvjereni da vidimo ljepotu i plemenitost u organizaciji društva i u svim područjima znanja gledajući ljepotu i plemenitost u pojedincima.²²⁷ To potiče ljubav prema znanju za koje Platon vjeruje da je temelj filozofije.²²⁸ Dijeljenjem našeg znanja sa svijetom iz ljubavi prema ljepoti koju ono sadrži, ne samo da smo u mogućnosti steći vječno ime (taj je cilj u ovom trenutku gotovo potpuno nestao) nego i doći u duhovni kontakt s vječnim, što je gdje nalazimo najveći užitak.²²⁹ Želja za ljubavlju, koja na nižim razinama nastoji pobjeći od konačnosti približavajući se što je više moguće osobnoj besmrtnosti, sada nalazi ispunjenje gledajući preko takvih ograničenih briga u kontemplaciji o vječnoj ljepoti koja je podloga kozmosa i njime upravlja.²³⁰ Govor završava vizijom same ljepote o kojoj se razmišlja, koja omogućuje osobi da živi u skladu sa stvarnom vrlinom "budući da njegov kontakt nije s iluzijom nego s istinom", i na osnovu toga "osvojiti prijateljstvo neba".²³¹

Organizirajuća načela koja su u osnovi svih ljupkih, plemenitih i divnih predmeta vrijedna su obožavanja sama po sebi; obožavajući ih, ljubavnik se uzdiže do izvrsnog statusa.²³² Takav je potez nedvojbeno podložan nekim varijacijama argumenta Trećeg čovjeka u kontekstu platonske metafizike drugih dijaloga, pri čemu stvari sudjeluju u obliku ljepote, ali ta metafizika nije nužna za Diotiminu raspravu, pa je ne moramo uvoditi ako njezin račun učini nesmislenim.²³³ Ne treba se pozivati na ništa zagonetnije; "vječnost" takvih organizacijskih principa može se promatrati kao nešto slično matematičkim principima koje moderni fizičar koristi da bi shvatio svijet.²³⁴

²²⁴ Warner, Martin, *Love, self, and Plato's Symposium*, Oxford University Press, str: 331

²²⁵ *Isto*

²²⁶ *Isto*, str: 332

²²⁷ *Isto*

²²⁸ *Isto*

²²⁹ *Isto*

²³⁰ *Isto*

²³¹ *Isto*

²³² *Isto* str: 333

²³³ *Isto*

²³⁴ *Isto*

Diotimino objašnjenje identiteta osobe – koje tvrdi da ne postoji temeljno metafizičko "ja", već skup kvaliteta - treba ozbiljno promatrati.²³⁵ Ovo istovremeno potvrđuje njezino širenje ideje o "besmrtnosti" i njezinu ideju da je ljubav prikladna kvaliteta.²³⁶ Prvo, ona priznaje instinktivnu želju za besmrtnošću vlastitog tijela ili nečeg sličnog kao izvedivu; oni koji su sputani tjelesnim obzirima rađaju djecu kao nešto najbliže što mogu učiniti da postignu besmrtnost.²³⁷ Ona tvrdi da se ova briga može prevladati i da kada se to dogodi, proizvode se najvrjednije stvari; no, ta se "viša" briga ipak može logično povezati sa željom za besmrtnošću na kojoj ona temelji svoje razumijevanje osjećaja gubitka u srži ljubavi.²³⁸ Drugo, kršćansko i postkršćansko shvaćanje da je ljubav "za osobu, a ne za njezine kvalitete" nelogično je u svjetlu Diotimina objašnjenja sebstva. Nalazi su istiniti čak i ako proširimo definiciju "kvaliteta" da uključimo osobine odnosa kao što je "otac" i koristimo ta svojstva kao standarde za individualiziranje osoba.²³⁹ Čvrst odnos između naših etičkih uvjerenja i našeg znanja o ljudskoj prirodi često se ne priznaje.²⁴⁰ Činjenica da Platonova *Gozba* naglašava i ističe ovu vezu jedna je od njegovih brojnih prednosti.²⁴¹

²³⁵ Warner, Martin, *Love, self, and Plato's Symposium*, Oxford University Press, str: 338

²³⁶ *Isto*

²³⁷ *Isto*

²³⁸ *Isto*

²³⁹ *Isto*

²⁴⁰ *Isto*, str: 339

²⁴¹ *Isto*

4. Zaključak

Zaključujući ovu analizu Platonovog dijaloga *Gozba* možemo vidjeti duboku filozofsku dubinu i složenost samoga dijela. Platon je kroz dijaloge između različitih likova vrlo suptilno istraživao različite aspekte kako ljubavi i sebstva tako i same filozofske metode. Jedan od ključnih zaključaka je kako se Platonova koncepcija ljubavi duboko povezana s njegovom teorijom ideja. Ljubav se prema Platonu prikazuje kao potraga za duhovnom čistoćom i istinom; ona postaje sredstvo duhovnog uzdizanja materijalnog svijeta. Za definiciju ljubavi zaslužna je rasprava Sokrata i Diotime u kojoj raspravljaju o Erosu, te navode kako ljubav može imati mnogo različitih oblika, no svi izrazi ljubavi su u konačnici ljubav prema dobru i zadovoljstvu. Također smo istražili kakav pogled na Platona ima Georgy Vlastos, odnosno on u svojoj najznačajnijoj modernoj studiji "Pojedinač kao objekt ljubavi kod Platona" pronalazi barem dvije mane u navedenoj teoriji ljubavi. Uz Vlastosa, istražili smo i interpretaciju *Gozbe* prema Berislavu Podrugu gdje on razlaže razliku između riječi 'gozba' i 'simpozij'. Također navodi zbog čega je Platonova *Gozba* izuzetno posebna kao filozofsko djelo. Kroz dijalog *Gozba* pitanje sebstva također ima ključnu ulogu u sveukupnoj Platonovoj filozofiji gdje se istražuju različite dimenzije sebstva; spoznajemo kako ljubav prema sebstvu treba biti usmjerena dubokim razumijevanju samog sebe i svoje povezanosti prema duhovnome. Sve u svemu, dijalog *Gozba* sadrži duboka filozofska promišljanja koja inspiriraju čitatelje da preispituju svoja osobna uvjerenja i potraže dublje znanje o ljubavi, sebstvu i istini.

5. Bibliografija

Ado, Pjer (2010) *Što je antička filozofija?* Fedon: Beograd

Bošnjak Helena (2014) *Antički filozofi: Platon o ljubavi*. Archeon URL: <http://arheon.net/anticki-filozofi-platon-o-ljubavi/>

Đurić N., Miloš (1983) *Platon: Gozba*. BIGZ: Beograd

Erlar, Michael (2008) *Platon*. Naklada Jurčić d.o.o.: Zagreb

Grgić, Jerko (2007) *Platon – Gozba ili o ljubavi*. Nova Akropola URL:

<https://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/platon-gozba-ili-o-ljubavi/>

Guthrie, W. K. C. (2007) *Povijest grčke filozofije: Platon čovjek i njegovi dijalozi ranije doba*, Naklada Jurčić d.o.o.: Zagreb URL: <https://www.scribd.com/document/337017650/IV-W-K-C-Guthrie-Povijest-Gr%C4%8Dke-Filozofije-Platon-%C4%8Covjek-i-njegovi-dijalozi-Ranije-doba-Naklada-Jur%C4%8Di%C4%87-2007-1-pdf>

Levy, Donald (1979) *The Definition of Love in Plato's Symposium*. University of Pennsylvania Press URL:

https://www.jstor.org/stable/2709153?searchText=plato%20the%20symposium&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dplato%2Bthe%2Bsymposium&ab_segments=0%2FSYC-6744_basic_search%2Ftest-2&refreqid=fastly-default%3A96f15031810c18f948536f0429ba1b7b

Podrug, Berislav (2012) *Platonov Simpozij*. University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji URL:

<https://dr.nsk.hr/islandora/object/hrstud%3A1821/datastream/PDF/view>

Poole, Zoe (2017) *Socrates in Plato's Symposium: a lover of wisdom who lacks wisdom love*. McGill University URL: <https://escholarship.org/uc/item/1js6n2rz#main>

Warner, Martin (1979) *Love, Self, and Plato's Symposium*. Oxford University Press URL:

https://www.jstor.org/stable/2219448?searchText=plato%20the%20symposium&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dplato%2Bthe%2Bsymposium&ab_segments=0%2FSYC-6744_basic_search%2Ftest-2&refreqid=fastly-default%3A96f15031810c18f948536f0429ba1b7b

Whelan, Edward (2020) *Plato's Symposium: Love and Philosophy*. Classical Wisdom URL: <https://classicalwisdom.com/symposium/platos-symposium-love-and-philosophy/>

White, F. C. (1989) *Love and Beauty in Plato's Symposium*. Cambridge University Press URL: https://www.jstor.org/stable/632038?searchText=plato%20the%20symposium&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dplato%2Bthe%2Bsymposium&ab_segments=0%2FSYC-6744_basic_search%2Ftest-2&refreqid=fastly-default%3A96f15031810c18f948536f0429ba1b7b